

Forum for islamforskning Nyhedsbrev – e-mail

5. MARTS 2010

OM FIFO SE WWW.ISLAMFORSKNING.DK.

ÅRGANG 4, NUMMER 1

Indhold:

- Nyt fra forskerverden
- Ph.d. nyt
- Publikationer
- Arrangementer

Nyt fra forskerverdenen

Farvel til ISIM og velkommen til ISIS

Det kendte Institute for the Study of Islam in the Modern World (ISIM) i Leiden, Holland, som blev oprettet i 1998, måtte på grund af manglende finansiering lukke d. 1.1. 2009. I februar 2009 bekendtgjorde den hollandske regering imidlertid, at der er budgetteret med 2,5 millioner euro over en femårig periode til oprettelsen af Interuniversity Research School for Islamic Studies (ISIS), som er en fortsættelse af ISIM. Ligesom ISIM, vil ISIS understøtte forskning i nutidige sociale, politiske, kulturelle og intellektuelle strømninger blandt muslimer. Modsat ISIM, vil ISIS dog også prioritere historiske studier af islam.

Lived Space – bogprojekt

Forskningsprojektet 'Lived Space. Reconsidering Transnationalism among Muslim Minorities' afholdt d. 18. marts et arbejdspapir-seminar på SFI. Hensigten med seminaret var at udvikle de enkelte papirer og samle argumentationen om projektets centrale interesser, for at danne grundlag for en sammenhængende publikation. Bogen ventes medio 2010. Yderligere oplysninger fås hos Jakob Egholm Feldt.

Aarhus University's new Kandidat program in Arab and Islamic Studies

AU starts a new kandidat program in Arab and Islamic Studies in September 2010 (technically, a totally revised version of the old kandidat in Semitic Philology). This program focuses on the modern Arab and wider Islamic world, including Arab and Muslim minorities in the West, with a special emphasis on globalization and transnationalism.

The program is designed to start as a national program and become international as and when there is international demand for it. Classes may be taught in Danish if only Danish students have registered for them, but all classes for which international students have registered will be taught in English.

Master of Theology: The Religious Roots of Europe (RRE)

A new Master's programme offers students a unique opportunity to explore the three major European religions - Christianity, Judaism and Islam and the impact that these religions have had on aspects of European history. Doctrines, rituals, canonical

texts, myths, religious institutions - phenomena central to each of the three religions - are studied along with their relationship to society, politics, law, gender issues, and ethics. Specific topics may include ideas of martyrdom, the justification or condemnation of war, asceticism, religious authorities, the position of women, different strategies for interpreting authoritative texts and many more. The three religions have traditionally been studied more or less separately. The aspiration of RRE is to study the three religions together in their formative period from a comparative perspective and using a variety of approaches, which include historical, philological, social scientific, feminist and literary ones. The Religious Roots of Europe is a joint Master's programme offered by the faculties of theology at Aarhus and Copenhagen as well as Bergen, Oslo, Lund and Helsinki. The programme takes up 120 ECTS in all, consisting of four terms of 30 ECTS credits of full-time study combining course work and a master's thesis. For further information contact the course coordinator (studievejleder) in any of the participating faculties.

Ny forskningsrapport: "Radicalization among young Muslims in Aarhus"

Af Lene Kühle, lektor, Det Teologiske Fakultet, Aarhus Universitet og Lasse Lindekilde, adjunkt, Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet

Radikalisering er blevet 'hot' som begreb, forskningsfelt, policy-område og mediestof. Men hvad er radikalisering og hvordan kan man forebygge at det sker? Hvad er en radikal muslim? Og er radikalisering overhovedet et meningsfuldt og hensigtsmæssigt begreb? Disse spørgsmål har været centrale for dette forskningsprojekt, som giver nogle bud på disse spørgsmål med udgangspunkt i en interviewundersøgelse blandt unge muslimer, muslimske autoriteter og offentlige ansatte, der arbejder med unge muslimer i Århus.

I 2009 blev regeringens handlingsplan 'En fælles og tryk fremtid - handlingsplan om forebyggelse af ekstremistiske holdninger og radikalisering blandt unge' præsenteret. Handlingsplanen definerer radikalisering som en proces, hvorved et individ kommer til at acceptere ekstremismens ideer og metoder. Ekstremisme handler ifølge handlingsplanen især om anti-demokratiske og totalitære ideer og accept af voldelig og udemokratiske midler til at nå politiske mål. Rapportens formål har været at undersøge radikaliseringens begrebs grænser og hensigtsmæssighed empirisk. Rapporten fokuserer derfor på konkrete opfattelser af og italesættelser af eventuelle sammenhænge mellem fænomener som radikalisering, terrorisme, jihad, demokrati og sharia blandt unge muslimer i Århus. Rapporten benytter unge, aktivt troende muslimers holdninger til og refleksioner over disse fænomener som grundlag for en kritisk diskussion af gængse antagelser i radikaliseringens litteratur og selve begrebet radikalisering. Rapporten bygger på 39 interviews med 45 personer og omfatter også deltager-observation i miljøet. Nogle få interviews er foretaget med en kontrolgruppe.

I rapporten har vi undersøgt, hvad der sker, hvis man tager den definition på radikaliserings, som danske myndigheder anvender, og benytter den til at undersøge et muslimsk miljø i Danmark. Der bor omkring 19.000 muslimer i Århus. De største grupper af muslimer er muslimer med tyrkisk, palæstinensisk eller somalisk baggrund, mens der, modsat hvad der er tilfældet i Odense og København, stort set ikke bor muslimer med pakistansk baggrund i Århus. Der er også kun ganske få shiamuslimer. Der findes i Århus flere forskellige muslimske miljøer, som i øvrigt har meget lidt med hinanden at gøre. Der findes enkelte muslimske ungdomsorganisationer fx har Muslimer i Dialog en afdeling, som holder nogle få møder og har enkelt aktiviteter, men grundlæggende er muslimer, især de unge, ikke medlemmer af muslimske organisationer. Miljøet, vi har studeret, er det "vækkelsesmiljø", hvor 'de radikale' i Århus, ifølge flere kilder, holder til. Miljøet, som beskrives som et 'salafi-miljø', er ikke som sådant et radikalt miljø, men det er et miljø, hvor mange forskellige synspunkter findes, herunder også støtte til organisationer, som er på internationale terrorlister. Miljøet, som især tiltrækker unge muslimer med arabisk og somalisk baggrund og konvertitter, er et miljø, hvor det ikke er ualmindeligt at finde det synspunkt, at muslimer ikke bør stemme ved valg, fordi man lever under Guds lov og ikke menneskets. Men på den anden side findes der også i dette miljø den opfattelse, at muslimer bør søge indflydelse og at man derfor gerne må stemme ved valg. Rapporten viser, at et sådan miljø ikke er båret af et omfattende had til demokratiet eller den vestlige verden og at afvisningen af demokratiet er et individuelt valg. Støtte til terrororganisationer udtrykker heller ikke en generel accept af brugen af vold, men en forståelse af organisationer som Hamas og al-Shabaab som legitime modstandsbevægelser. Støtten sker med en række væsentlige forbehold og udvikler sig dynamisk. Støtten til disse organisationer betyder ikke, at man støtter Al-Qaeda-inspireret terror i Vesten. På samme måde er der interviewpersoner som har forbehold over for demokratiet ud fra religiøse overbevisninger og som hypotetisk ville foretrække at bo i en sharia-stat, men som på ingen måde forestiller sig eller ønsker at Danmark bliver en islamisk stat. Hvor danske myndigheders tilgang til radikaliserings ikke skelner mellem det ene og de andet, skelnes der skarpt hos de interviewede, både uden for og inden for miljøet. Rapporten konkluderer, at begrebet radikaliserings, som defineret af danske myndigheder, ikke er skarpt nok til at indfange, afgrænse og lokalisere den radikaliserings, som hævdes at være en trussel mod det danske samfund.

I forlængelse af dette peger rapportens anden del på en alternativ, videnskabelig tilgang til radikaliseringsproblematikken. I rapporten foreslås det, at radikaliserings måske kan forstås med udgangspunkt i generelle religionssociologiske teorier om dannelse af religiøse grupper og fællesskaber og om religion og vold. En teori om radikaliserings kunne derfor tage udgangspunkt i 'cultic milieu', et begreb, introduceret af Colin Campbell i 1972 til at beskrive et mod-kulturel miljø af religiøst søgende, hvorfra der fra tiden til anden springer egentlig grupperdannelse, sekter/kulter. Campbell brugte begrebet til at beskrive den alternative religiøsitet, han så vokse op i begyndelsen af

1970'erne, men begrebet er siden hen blevet brugt til at beskrive andre 'mod-kulturelle' strømninger.

Rapportens sidste del udgør en diskussion af forholdet mellem radikaliserings og den danske myndigheders præventive indsats mod radikaliserings og ekstremisme blandt unge. I denne del af rapporten præsenteres en undersøgelse af hvorledes muslimer i det studerede miljø i Århus opfatter tiltagene i regeringens handlingsplan samt vurderer deres potentielle effekter. Et centralt anliggende for denne del af rapporten har været at undersøge om den præventive indsats kan formodes at have negative, utilsigtede konsekvenser og i givet fald gennem hvilke mekanismer. Rapporten argumenterer for, at der kan identificeres tre hovedpositioner i forhold til officiel forebyggelse af radikaliserings blandt unge muslimer i Århus, som i varierende grad betragter tiltagene og deres potentielle effekter som positive/negative og relevante/irrelevante.

Ph.d. nyt

Contested Caricatures: The Dynamics of Muslim Claims-making during the Muhammad Caricatures Controversy

Den 12 december 2008 forsvarede sociolog/politolog Lasse Lindekilde sin ph.d.-afhandling ved Department of Social and Political Science, European University Institute, Firenze.

Publiceringen af de tolv Muhammed karikaturer i Jyllands-Posten i september 2005 blev startskuddet til den hidtil mest omfattende mobilisering af muslimer i Danmark. Denne afhandling bidrager med en første systematisk beskrivelse og analyse af danske muslimers mobilisering og "artikulation af krav" (i bredeste forstand) som svar på publiceringen af Muhammed karikaturerne. Fokus i afhandlingen er på at forklare, hvorfor netop Muhammed karikaturerne blev et emne omkring hvilket danske muslimer mobiliserede protest; forklare forskelle/lighed i indhold, form og begrundelse af krav blandt forskellige muslimske aktører i debatten; samt forklare udviklinger i artikulationen af krav i takt med krisens forløb over tid.

Gennem et stort empirisk materiale, som bygger på en kombination af avis-data, materiale indhentet fra relevante muslimske organisationer samt interviews, forsøger afhandlingen endvidere at "teste" en række almindelige forestillinger om muslimers politiske deltagelse. For eksempel hævdes det ofte – eksempelvis af Jyllands-Posten i den artikel, som ledsagede karikaturerne, at muslimers artikulation af "krav" er uforenelig med principperne for et sekulært demokrati. Og hvis muslimer rent faktisk formulere og rejser krav i den offentlige debat på en måde som passer ind i en sekulær, demokratisk virkelighed så er der, hævdes det, tale om et spil for galleriet, for i virkeligheden siger de ét til medierne og noget andet i moskeen. Gennem systematisk analyse af danske Muslimers artikulation af "krav" under karikatur-krisen forsøger afhandlingen at belyse sådanne påstande empirisk.

Med udgangspunkt i en teoretisk ramme - som integrerer elementer af teori om sociale bevægelser med mere generelle indsigter gjort med hensyn til muslimers organisering og politiske deltagelse i forskellige nationale kontekster - argumenterer afhandlingen for at danske muslimers reaktioner på publikationen af Muhammed-karikaturerne ikke alene kan forstås som "frustration overload". Afhandlingen kritiserer en deterministisk bias i megen akademisk litteratur om muslimsk aktivisme, som forklarer mobilisering og kollektive protester som en naturlig konsekvens af islams møde med vestlig modernitet, sekularisme eller provokationer så som "De Sataniske Vers", "Submission Part 1" eller de tolv Muhammed karikaturer. Som et korrektiv til sådanne forklaringer forsøger afhandlingen at stille skarpt på, *hvordan* de frustrationer som mange danske muslimer oplevede ved publikationen af Muhammed karikaturerne blev kollektiviseret, kanaliseret og fortolket i forskellige muslimske miljøer i Danmark.

Rethinking Islamic Jurisprudence for Muslim Minorities: The Politics and the Work of Contemporary Fatwa Council.

Den 20. februar 2009 forsvarede religionsforsker Karen-Lise Johansen Karman sin ph.d.-afhandling ved Afdelingen for religionsvidenskab, Det Teologiske Fakultet, Aarhus Universitet.

Siden den tidlige islam har muslimer – bosat i områder med en ikke-muslimsk majoritetsbefolkning – søgt vejledning om, hvordan den islamiske praksis skal overholdes. Nogle muslimske retslærde har svaret, i form af fatwaer, at alle aspekter af Sharī'a gælder, uanset hvor man som muslim lever, mens andre har argumenteret for nødvendigheden af at tage højde for lokale praksisser og tilpasse implementeringen af islamisk lov til omgivelserne. I takt med at antallet af muslimer i Vesten stiger, er et tilsvarende stigende antal fatwaråd, såvel i som uden for Vesten, involveret i diskussionen om, hvorvidt praktisering af islamiske lovprincipper bør tilpasses Vesten for at sikre islamisk praksis' fortsatte aktualitet og efterlevelse.

I afhandlingen betragtes udstedelsen af fatwaer som en diskursiv proces indlejret i nedarvede tekster, hvis forståelse og udlægning afhænger af omgivelserne, tid og personer. På baggrund af interviews med medlemmer og analyser af fatwaer udstedt af Det Europæiske Fatwaråd, Det Nordamerikanske Fatwaråd og Akademiet for Islamiske Studier på al-Azhar, undersøger afhandlingen, hvordan den nedarvede lovpraksis, den sociale kontekst og de institutionelle forhold påvirker rådernes udvikling af en normativ islam for muslimer i Vesten. *Rethinking Islamic Jurisprudence for Muslim Minorities* diskuterer om muslimske lærdes svar på muslimske minoriteters spørgsmål fører til udviklingen af en særlig islamisk minoritetsjurisprudens (*fiqh al-aqalliyyat*), hvilket anbefales af nogle retslærde. Afhandlingen ser derudover nærmere på, hvordan retslærde, som repræsenterer traditionelle autoritetsstrukturer i den muslimske verden, forholder sig til etableringen af vestlige fatwaråd, og om de vestlige råd fortolkninger af islamisk lov på nogen måde virker tilbage og påvirker debatter i den muslimske verden.

Analysen af fatwaer, der behandler spørgsmål som islams institutionalisering i Vesten, muslimers politiske deltagelse i et vestligt verdsligt demokrati, tilpasning af religiøs rituel praksis og om forholdet til ikke-muslimer viser, hvordan de retslærde i deres fatwaer balancerer mellem det tidlige og det evige, mellem det fleksible og det uforanderlige i islamisk lov. På trods af at enkelte fatwaer er i direkte modstrid med europæisk lovgivning, efterstræber fatwarådene at udlede religiøse vejledninger ifølge det diktum, at fatwaer altid formes og ændres efter tid og sted. De fastholder imidlertid en forbindelse til den nedarvede juridiske tradition og kilder, som de konstant vedkender, bekræfter og legitimerer deres fatwaer i forhold til.

Det konkluderes blandt andet, at mens forskrifter vedrørende udførelsen af en given religiøs handling kan være tilpasset de vestlige forhold, sættes der ikke spørgsmålstejn ved den islamiske ortodoksi eller den traditionelle tilgang til kanoniske tekster. Tilpasning af regler for den religiøse praksis fører ikke til en reform i islamisk retsvidenskab, og fatwarådene er ikke involveret i en ny hermeneutik, som vil føre til store forandringer i islamisk retspraksis – og videnskab.

Religion som fremmedhed i dansk politik. En sammenligning af italesættelser af jøder i rigsdagen 1903-45 og muslimer i folketingstidende 1967-2005.

Den 19.februar 2009 forsvarede religionssociolog Brian Arly Jacobsen sin afhandling ved det Humanistiske Fakultet, Københavns Universitet.

Forskellige grupper af fremmede har været centrum for en mere eller mindre hård italesættelse på forskellige tidspunkter i historien. Det er en proces, man kan identificere i alle fællesskaber fra tid til anden. Hvorfor grænsedragningen bliver så hård, er dog et helt andet spørgsmål, som er sværere at svare på. Før Anden Verdenskrig var jøder udsat for en lignende proces ikke bare i Danmark, men i det meste af Europa. Selvom jøder har været udsat for forfølgelse og hårde italesættelser på forskellige tidspunkter siden antikken, er afhandlingens fokus valgt med henblik på et komparativt perspektiv, som kan åbne mulighed for at fortolke forskelle og ligheder i opfattelsen af *os* og *dem*. Dette kaster nyt lys over den aktuelle debat om islam og jødedom i Danmark. Grænsedragningen mellem *os* og *dem* er et perspektiv, der følges i hele undersøgelsen.

I afhandlingen sammenlignes danske politikeres politisering af jøder og jødedom i Rigsdagstidende i perioden 1903-45 og muslimer og islam i Folketingstidende i perioden 1967-2005, samt formgivningen af relationen jøder, muslimer og det danske samfund. Det vil sige det politiske felts forsøg på at konstruere danskheden og de andre på bestemte måder. Ved at kontrastere den aktuelle politiske diskurs om muslimer med diskursen om jøderne i perioden op til Anden Verdenskrig påvises bagvedliggende generelle processer.

Det undersøgelsen afdækker, er således, hvilke sociologiske

processer der er i spil i konstruktionen af andethed, når to udvalgte religiøse minoriteter gøres til genstand for offentlig politisk debat.

Publikationer

Yearbook of Muslims in Europe

Jørgen S. Nielsen, Samim Akgönül, Ahmed Alibasic, Brigitte Maréchal, Christian Moe (eds.): *Yearbook of Muslims in Europe*, Brill. Bogprojektet er ledet fra CEIT og redigeret med kollegaer fra Louvain, Strasbourg, Sarajevo og Ljubljana. Omkring halvdelen af aarbogen består af 38 landerapporter, der præsenterer data om muslimer i det pågældende land: demografi, status i det offentlige, organisationer, moskeer og medier, islams plads i skoler og videregående uddannelse, regler og praksis vedrørende blandt andet begravelse, påklædning, fester, mm. Data er organiseret således, at der let kan sammenlignes landene imellem. Derefter følger en række analytiske artikler omkring emner, der har været relevante i løbet af 2008, og til sidst er der anmeldelser af de vigtigste bøger, der er udkommet om muslimer i Europa i løbet af året.

Danmark og de fremmede

Tonny Brems Knudsen, Jørgen Dige Pedersen og Georg Sørensen (red.). Danmarks møde med den arabisk-muslimske verden har altid skabt debat. Men hvor kvalificeret er den debat i virkeligheden? Er den ikke for unuanceret? Enten for pæn eller for grov? Eller for uvidende simpelthen? *Danmark og de fremmede* ønsker at gøre op med den overfladiske debat om forholdet mellem danskerne og den arabisk-muslimske verden, og den rummer indlæg fra 11 danske forskere.

Orientalism 30 år efter

Temanummer af *Dansk Sociologi*, redigeret af Jakob Feldt og Morten Valbjørn om 'Orientalism 30 år efter', hvor Edward Saids varierende indflydelse i forskellige geografiske og akademiske kontekster undersøges, herunder inden for islam-studier, mellemøststudier, orientalistikken, dansk indvandrerforskning, antropologi, og jødiske studier.

Muhammad Abduh

Mark Sedgwick, Oxford: Oneworld, 2009. Muhammad Abduh (1849–1905), Mufti of the Egyptian Realm, was a jurist, religious scholar, political activist, and freemason who strived to span the divide between Islam and the West. Advocating a more modern conception of Islam, grounded in rationalism, Abduh believed the rigid structures of Islamic culture were holding back what was essentially a logical and fluid religion. Regarded by some as a sage who rejuvenated Islam and by others as a renegade who instigated its corruption, Abduh's attempt to reconcile the two cultures is fiercely contested to this day.

Asserting that he was as much a patriotic Egyptian as Islamic

reformer, Mark Sedgwick examines the life and thought of the great Mufti and explores his lasting influence on Islamic culture. Drawing on a wealth of new sources and the latest research, this is the only modern biography of this controversial and enigmatic figure.

The book is published in the Oneworld series "Makers of the Muslim World" that was established and is edited by Patricia Crone, in which 27 other volumes have already appeared. The series is devoted to the men and women who made the Muslim world what it is today, whether they were poets or scholars, artists or scientists, politicians or religious leaders. The series will cover the entire range of Islamic civilization in geographic and chronological terms. Intended as a guide for students, laymen, Islamicists in need of quick orientation, and academics in other fields, the books are written by experts in clear and straightforward language and assume no prior knowledge of Islam or its history. A book in the same series on Rashid Rida is currently being completed by Jakob Skovgaard-Petersen, and further Scandinavian input is on the way from Ulrika Mårtensson at NTNU, Trondheim.

Arrangementer

Næste FIFO-seminar bliver den 17. maj. Emnet for seminaret er shi'a-islam, og nærmere information og program fremgår af FIFO's hjemmeside www.islamforskning.dk. I forbindelse med seminaret afholdes der generalforsamling i FIFO. Information vil sendes ud via FIFOs mailingliste samt hjemmeside.

Den 21.-22. april 2010 afholder Center for Islamisk Europæisk Tænkning (CEIT) konferencen *Muslims and Political Participation in Europe*, mere info, se <http://islam.ku.dk/english/politicalparticipation>

Den 25.-27. august afholdes den 15. nordiske migrationskonference i Malmö under overskriften Global Challenges – Local Responses. Information om konferencen findes på www.mah.se/mim og nordicmigration.saxo.ku.dk.